

לעילוי נשמת

חמותי הרבנית הצדקנית
מרת חנה ריזל אדלר ע"ה
ב"ר יוסף הכהן רוט זצ"ל
נלב"ע כ"ח בסיון תשע"ו
ת.נ.צ.ב.ה.

מים זכים

דורשי רשומות אמרו 'אין מים אלא תורה'
שנאמר 'הווי כל צמא לכו למים' (ביק פב.)

פרשת קורח

וישלח משה לקרא לדתן ואלאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה: המעט כי העלינו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר: ... ויחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם: (טז, יב-טו).

ואירש רש"י 'לא חמור אחד מהם נשאתי - לא חמורו של אחד מהם נטלתי, אפי' כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור, והיה לי ליטול אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי, עכ"ל.

- ב -

והנה העולם מקשה על דברי הגר"ח מבריסק הנ"ל, ממשיכ הרמ"א (יו"ד סי' רמ, ח) וז"ל, 'בן שיש לו דין עם אביו, והאב הוא תובע הבן, צריך הבן לילך אחר אביו, אע"פ שהבן הוא נתבע ודר בעיר אחרת, שזהו כבוד אביו, (כלומר, שאע"פ שבעלמא קיי"ל שהתובע צריך ללכת אחר הנתבע, מ"מ בכה"ג שאני, משום שהנתבע מחוייב בכיבוד אביו), - אבל האב חייב לשלם לבן הוצאות, דאינו חייב לכבדו משל בן כמו שנתבאר, עכ"ל.

ומדברי הרמ"א שכתב, שהאב חייב לשלם לבן את הוצאות הדרך, לכא"ו מבואר שהוצאות הנסיעה לאביו נחשבות כהוצאות לצורך אביו, ואינן נחשבות כהוצאות לצורך הנוחות של הבן בעצמו, - וצ"ע מזה על דברי הגר"ח מבריסק הנ"ל, שהשיב לשואל: 'אם אביך כתב לבוא, מחוייב אתה להלוך ברגל אליו, ומה שהינך נוסע, זה אינו עבור אביך אלא עבורך.'

- ג -

והנה בספר 'דרך שיחה' (עמ' רפג) הביא, ששאל זאת קמ"י מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל, ומרן זצ"ל השיב: **התם מיידי שהדין תורה מוכרח להיות מחר, או באופן אחר שאם ילך ברגל לא יגיע לדין תורה בזמנו, (ולכן בכה"ג הוצאות הנסיעה נחשבות כהוצאות שלצורך האב).**

אך המעשה עם הגר"ח מבריסק הי' בכה"ג שלא הי' צריך להגיע לאביו בדחיפות כמה שיותר מהר, - אלא יכל ללכת ברגליו לאביו, ואע"פ שהדרך תתארך מחמת כך והוא יגיע לאביו מאוחר יותר, (ולכן הוצאות הנסיעה שם נחשבות כהוצאות שלצורך שו"ב הבן).

[א.ה. והנה לדברי מרן זצ"ל עולה, שאת הוצאות הדרך שבחזור מהדין תורה, אביו בכל מקרה אי"צ לשלם לו, כיון שמצידו של האב, הבן יכול לחזור ברגליו, ועי' בה"ה].

- ד -

ומעתה לפי"ז יש ליישב נמי את מה שהקשינו לעיל, מדוע מן הדין משה הי' רשאי ליטול מבניי חמור שיוכלו לרכב עליו בדרך, והרי לדברי הגר"ח מבריסק הנ"ל, דהחמור לא בא לצורך בניי כלל, אלא הוא בא רק לצורך הנוחות של משה רבינו ומשפחתו וכמ"ל.

דמעתה י"ל, דכיון דמשה רבינו הלך למצרים בשביל לבשר לבניי על הגאולה ולגאול אותם מהמצרים, לכן י"ל דכל

וישלח משה לקרא לדתן ואלאבירם בני אליאב ויאמרו לא נעלה: המעט כי העלינו מארץ זבת חלב ודבש להמיתנו במדבר כי תשתרר עלינו גם השתרר: ... ויחר למשה מאד ויאמר אל ה' אל תפן אל מנחתם לא חמור אחד מהם נשאתי ולא הרעתי את אחד מהם: (טז, יב-טו).

ופירש רש"י 'לא חמור אחד מהם נשאתי - לא חמורו של אחד מהם נטלתי, אפי' כשהלכתי ממדין למצרים והרכבתי את אשתי ואת בני על החמור, והיה לי ליטול אותו החמור משלהם, לא נטלתי אלא משלי, עכ"ל.

ובמדורש (במדבר רבה פי"ח, אות י) מבואר שמשה רבינו טען, שכיון שירידתו למצרים הייתה לצורכם של בני ישראל, לכן מן הדין הי' צריך ליטול מהם חמור שישמשו בירידתו למצרים, ואע"פ"כ הוא לא לקח מהם כלום, (אלא השתמש בחמור שלו), - וזהו שאמר משה 'לא חמור אחד מהם נשאתי'.

ולכא"ו צ"ע טובא בזה, דהא אע"פ דעצם ירידת משה למצרים הייתה לצורך בניי, אך מ"מ יש לדון שהחמור ששימשו בדרך לא בא לצורך בניי כלל, אלא הוא בא רק לצורך הנוחות של משה רבינו ואשתו ובניו בדרך, - משום דבעצם משה רבינו ואשתו יכלו ללכת ברגל למצרים (ולישא את הילדים בידיים או על הכתפיים).

וא"כ נמצא שמה שמשנה רבינו הרכיבם על החמור, זה הי' רק לצורך עצמם שיהי' להם קל יותר להגיע למצרים, וא"כ יש לדון דהחמור אינו בא כלל לצורך בניי.

וא"כ צ"ע טובא, מדוע מן הדין משה הי' רשאי ליטול מבניי חמור שיוכלו לרכב עליו בדרך, והרי החמור לא בא לצורך בניי כלל, אלא הוא בא רק לצורך הנוחות של משה רבינו ואשתו ובניו.

ויש לפלפל טובא בזה, וכדלהלן.

- א -

דהנה ידוע ומפורסם המעשה, באחד שאביו שלח לו מכתב, ובו הוא מבקשו שיבוא אליו, (ויש שמספרים שהבן הי' בבריסק והאב הי' בוורשא), - ושאל הבן את מרן הגר"ח מבריסק זצ"ל, שכיון שכבוד אב משל אב, א"כ אולי אינו מחוייב לנסוע, מפני הוצאות מסילת הברזל וכו', (והיינו שאולי הבן אי"צ לנסוע לאביו, משום שלבן אין חיוב לשלם מכיסו את דמי הנסיעה ברכבת).

והשיב לו הגר"ח, 'אם אביך כתב לבוא, מחוייב אתה להלוך ברגל אליו, ומה שהינך נוסע, זה אינו עבור אביך אלא עבורך' (יחיי המוסר' ח"ב עמ' קסא).

ומעתה צ"ע טובא כנ"ל, דהא בדברי הגר"ח מבריסק זצ"ל מבואר, שהוצאות הנסיעה ברכבת אינן נחשבות כהוצאות לצורך כיבוד אב, אלא נחשבות כהוצאות לצורך עצמו, שיהי' לו נוח בדרך ולא יאבדו לו הרגליים, - וא"כ

בא לצורך בניי, בכדי שיהיו בטוחים שהגאולה קרובה, וככל שמשנה וגם משפחתו יזדרזו להגיע למצרים, הרי זה לטובת ולצורך בניי, שעייז משה יוכל לבשר להם על הגאולה בהקדם, ולגאול אותם בהקדם.

- ז -

אמנם ב'אבן עזרא' (ש ד, כ) כתב בעניין זה סברא הפוכה וז"ל, **'יוחשב להוליד אשתו ובניו למצרים, ושיצאו יחדיו עם ישראל, - ולא הייתה עיצה נכונה, כי הוא בא להוציא ישראל, והם יראו שבא עם אשתו ועם בניו לגור שם' עכ"ל**, - והיינו שאדרבה אילו בניי היו רואים שמשנה בא עם משפחתו למצרים, היו חושבים שהגאולה תהי רק בעוד זמן רב, משום דאם הגאולה תהי בקרוב, מדוע משה דאג להביא עימו את משפחתו למצרים, והרי בין כך בעוד זמן מועט כל בניי יצאו משם.

ומעתה לדברי האבן עזרא הנ"ל, שהטעם לכך שמשנה רצה להביא עימו את משפחתו למצרים, הוא משום שמשנה חשב שכדאי שמשפחתו תצא ממצרים ביחד עם כל ישראל, אך לא הי' זה לצורכם של בניי, **'א"כ שוב צ"ע בזה, מדוע מן הדין משה הי' רשאי ליטול מבניי חמור בעבור אשתו ובניו, והרי לדברי האבן עזרא אפי' שוב נמצא, שהחמור לא בא לצורך בניי כלל, אלא הוא בא רק לצורך משה ומשפחתו בלבד.**

- ח -

אכן באמת יש ליישב בזה, דנידויד שאני מהמעשה עם הגר"ח מבריסק הנ"ל, משום דהתם השיב לו הגר"ח, **'אם אביך כתב לבוא, מחוייב אתה להלך ברגל אליו, ומה שהינך נוסע, זה אינו עבור אביך אלא עבורך'**, - והיינו שכוין שהוא מחוייב משום כיבוד אב לטרוח אפי' טירחה גדולה של הליכה ברגליו, לכן הוצאות הנסיעה נחשבות כהוצאות שלצורכו של הבן.

ומשא"כ כשאנו זנים לגבי פרנס טטורח בשביל הציבור, ורשאי ליטול את ההוצאות מכספי הציבור, - ששם ודאי שהפרנס אינו חייב ללכת ברגל בשביל הציבור (בכה"ג שדרך העולם לנסוע כברת דרך זו ברכבת וכדו'), **וכן ודאי שהפרנס אינו חייב להשאיר את משפחתו בארץ רחוקה בשביל הציבור** (כאשר דרך העולם לנסוע בכה"ג יחד עם המשפחה).

וכיון שהפרנס אינו חייב לטרוח כ"כ בשביל הציבור, לכן ודאי שהוא יכול לגבות מכספי הציבור את הוצאות הנסיעה שלו וגם את הוצאות הנסיעה של משפחתו, (ואין זה דומה כלל למעשה עם הגר"ח מבריסק, שהתם הבן הי' חייב לטרוח בשביל כיבוד אב אפי' בהליכה ברגליו).

ומעתה מבואר שפיר, שמן הדין משה הי' רשאי ליטול מבניי חמור בעבורו ובעבור אשתו ובניו, משום שפרנס רשאי ליטול את כל ההוצאות שמוציא בשביל הציבור, והפרנס אינו צריך לצער את עצמו ולהתנהג בחיסכון יותר מאשר ההנהגה הרגילה של דרך העולם, - ואעפ"כ העיד משה על עצמו 'לא חמור אֶחָד מֵהֶם נְשָׂאתִי', (ועי' בבמדבר רבה, שם), ודו"ק ונפלא.

[ואע"פ שבנידויד גבי משה רבינו, באמת הוא כן הי' חייב לצער את עצמו בכל מה שהוא יכל, משום שהוא הי' מצווה עיז מפי הקב"ה, - אך מ"מ מבואר כאן, שכוין שצויו הי' למשה הי' לצורכם של בניי, לכן מן הדין משה הי' רשאי ליטול מבניי את כל ההוצאות כמו כל פרנס רגיל (שאינו מחוייב ללכת ברגל ולהשאיר את משפחתו בארץ רחוקה), ודו"ק].

להזמנת שיעורים ודרשות: 052-7155442

לתגובות: קו 'מים זכים' 02-633-5850

המען לתגובות: יצחק זאב כגן
רח' נתיבות המשפט 81 מודיעין עילית
טל': 1515-271-55442 (תא קולי)
פקס: 02-655-0973
דוא"ל: A0527155442@GMAIL.COM

מה שמשנה רבינו הי' עושה בכדי להזדרז להגיע למצרים בהקדם, הי' זה נחשב לצורכם של בניי, שהרי מחמת כך יוכל לבשר להם על הגאולה בהקדם, ולגאול אותם בהקדם, והרי זה לצורכם ממש.

ולכן מן הדין משה הי' רשאי ליטול מבניי חמור שישמשם בדרך, כיון שאילו משה הי' הולך עם משפחתו ברגליהם, הרי דבר זה הי' גורם לכך שהדרך תתארך מאוד, - וא"כ מבואר שפיר שהחמור בא לצורכם של בניי, בכדי שמשנה יוכל להגיע עיי' בוריוות למצרים, לבשר להם על הגאולה ולגאול אותם ממצרים בהקדם.

- ה -

אמנם לכאן' אכתי צ"ע בזה, דהנה איתא בקרא (שמות ד, כ) **'וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיֵּרָכְבּוּ עַל הַחֲמֹר'**, ומשמע קצת מלשון הפסוק שמשנה רבינו בעצמו הלך ברגליו, ורק את אשתו ובניו הרכיב על החמור, וכן משמע **באבן עזרא** (שם), וכן כתב מרן בעל **האילת השחר** זצ"ל (בפרשת קורח), שמשנה רבינו בעצמו הלך ברגליו.

וא"כ שוב צ"ע בזה, דאם משה בעצמו לא השתמש בחמור, אלא החמור שימש רק את משפחתו של משה, אי"כ שוב צ"ע מדוע מן הדין משה הי' רשאי ליטול מבניי חמור בעבור אשתו ובניו, והרי להנ"ל נמצא שהחמור לא בא לצורך בניי כלל, אלא הוא בא רק לצורך הבאת משפחתו של משה למצרים.

וכיון שבניי לא היו זקוקים כלל למשפחתו של משה ממצרים, הרי נמצא שהחמור לא בא לצורך בניי כלל, (ויש מן הראשונים שפירשו, שאשתו ובניו של משה באמת שבו למדין עוד לפני שמשנה הגיע למצרים, עיי' באבן עזרא וברמב"ן ועוד, שם).

ואע"פ שיש מקום ליישב, שדרכו ומנהגו של עולם הוא, שכאשר ראש המשפחה נצרך לנדוד לארץ אחרת המנהג שהוא מביא עימו את כל משפחתו, וא"כ יש לדון שכל זה נחשב כהוצאות שלצורך בניי.

אך מ"מ לדברי הגר"ח מבריסק הנ"ל, שס"ל שלא אכפת לן בזה שמנהגו של עולם לנסוע ברכבת ולא ללכת ברגל, דמ"מ אם לאב אין צורך בנסיעת הבן ברכבת, אזי נסיעת הבן ברכבת נחשבת כהוצאות שלצורך הנוחות של הבן בלבד, ולא לצורך האב, - אזי לפי סברא זו י"ל, דגם החמור שבא לצורך משפחתו של משה אינו נחשב שבא לצורך בניי, אלא לצורך משה ומשפחתו בלבד.

וא"כ שוב צ"ע בזה, מדוע מן הדין משה הי' רשאי ליטול מבניי חמור בעבור אשתו ובניו, והרי להנ"ל נמצא שהחמור לא בא לצורך בניי כלל, אלא הוא בא רק לצורך משה ומשפחתו בלבד.

- ו -

והנה יש ליישב בזה עיי' משי"כ הרמב"ן (שמות ד, יט) וז"ל, 'ולכן לקח אשתו ובניו, כי הי' זה עיצה נכונה להוליכם עימו, כי בעבור זה יבטחו בו ישראל יותר, כי בהיותו בן חורין במדין יושב בביתו בשלום עם בניו ועם אשתו חתן כהן הארץ, לא יביא אותם להיות עם עבדים וימרו את חייהם בעבודה קשה, רק אם הי' נכון ליבו בטוח שיצאו בקרוב ויעלה עימם לארץ כנען, ולא יצטרך בצאתם לשוב למדין לקחת אשתו ובניו משם' עכ"ל.

ומבואר בדברי הרמב"ן, שמה שמשנה רבינו לקח עימו את משפחתו בדרך למצרים, זה הי' לצורך בני ישראל, שבניי יראו שמשנה הביא את משפחתו עימו למצרים, ובעבור זה יבטחו בו ישראל יותר, שיראו שמשנה רבינו סמוך ובטוח שבניי יגאלו בקרוב ממצרים.

וא"כ מבואר שפיר, שמן הדין משה הי' רשאי ליטול מבניי חמור בעבור אשתו ובניו, משום שלהנ"ל נמצא שהחמור